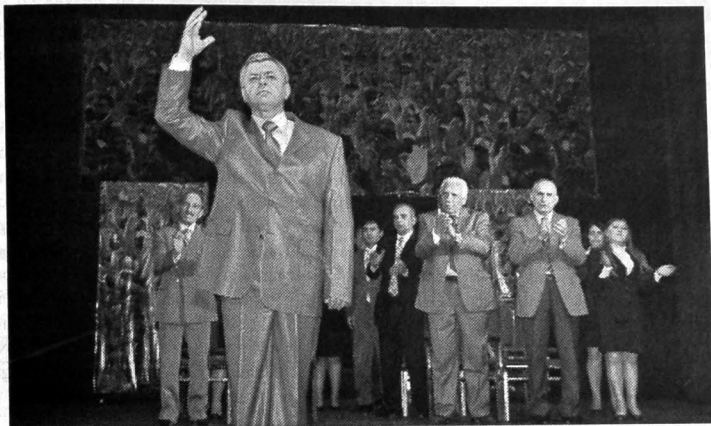


Millətin xilaskar obrazı səhnədə



C.Cabbarlı adına İrəvan Dövlət Azərbaycan Dram Teatrı 2009-cu il may ayının 3-ü və 4-də Teatr Xadimləri İttifaqının tamaşa salonunda Aqşın Babayevin "Xilaskar" tamaşası ilə tamaşaçıların görüşünə gəldi. Tamaşa 1990-cı illərdə Respublikamızda yaranmış ziddiyyətli hadisələrdən, Gəncə qırğınından, müxtəlif satqınlıqlardan və Ulu Öndərin xilaskarlıq missiyasından bəhs edir.

Sənədli-publisistik dram janrında hazırlanmış tamaşanın quruluşçu rejissoru Oruc İzətoğludur. Hadisələrin cərəyan etdiyi əsas məkanlar Milli Məclisin iclas salonu və sədrin kabinetidir. Tamaşanın iştirakçalarına gəlincə, əsas obraz ulu öndərimiz Heydər Əliyevin bədii obrazıdır. Milli Məclisin deputatları, sədr, köməkçi və ulu öndərimiz olmaqla tamaşada daha bir obraz arasında diqqətimizi cəlb edir. Bu, səhnənin arxasından və müxtəlif bucaqlardan baxışları bizə tuşlanmış kütlədir. Əsər stenoqrafik sənədlər əsasında yazılmışdır. Təsvir olunan hadisələr yaxın keçmişimizdə baş verdiyi üçün hamımızın yaxşı yadındadır. Tamaşada XX əsrin 90-cı illərində baş vermiş hadisələr təsvir olunur. Ölkədə qarmaqarışıqlıqdır, Milli Məclis və onun sədri vəziyyətdən çıxış yolu tapa bilmir. Deputatların əksəriyyəti şəxsi mənafeləri haqqında düşünür və bu zaman Gəncədə qa-

rışıqlıq düşür. Xanım sədr (Elmira İsmayılova) çaşqın nəzərlərlə, özünü itirmiş vəziyyətdə qarşımızdadır. Aktrisa təqdim olunan obrazın xarici görünüşündə dəqiq cizgilərə nail ola bilib. Burada çaşqın hərəkətlərlə birlikdə əynək arxasından baxan narahat baxışlar, ləngərvəri yerləşmə və s. obraz olduqca baxımlı və rəngarəngdir. Xanım sədr vəziyyətdən çıxış yolu tapmayıb deputatları dinləmək istəyir. Deputatlardan isə təbii ki, heç bir kömək görmür. Onlardan yalnız bir nəfər çıxış yolunu bilir. Müəllif bilərəkdən ədalətli çıxış yolunu tapan obrazın adını Ədalət qoyub. Ədalətin ümid yeri, inandığı şəxs ümummilli liderdir. Ədalət obrazı müəllifin özüdür. Ədalət (Ə.Ərşadov) obrazı dəqiq təsvir olunub. Aktyor hadisələr boyu obrazın hərtərəfli açılışına nail olur. Tamaşanın əsas obrazı ümummilli liderimiz Heydər Əliyevdir. Xalqımızın yaxşı tanıdığı, ən xırda xarakterik ciz-

gilərində bələd olduğu, yerışı, davranışı, mimikası, danışq manerasını yaxşı bildiyi Heydər Əliyev obrazını canlandırmaq olduqca çətindir. Çünki Heydər Əliyev obrazı tanınan və bilinən olduğu qəddər, həm də olduqca mürəkkəb xarakterli, qüvvətli və yenilməz bir insan idi.

İftixar Piriyev zəngin xarakterli şəxsiyyətin obrazının təsviri üçün əvvəl xarici rəsmnin eyniliyinə çalışır. Burada üz cizgiləri, saç düzümü əsas deyil. Heydər Əliyevin danışq manerası, səsinin tonu daxili rəsmə keçiddir. Lakin daxili rəsmə keçməzdən əvvəl aktyor xarici rəsmi təqdim edir. Heydər Əliyevə məxsus düz qamət, mətin addımlar, qolların aramlı hərəkəti və son nöqtə olaraq inamlı baxışlar. Sədr artıq məcbur olub Heydər Əliyevi (İ.Piriyev) tribunaya dəvət edir. Aktyor əyləşdiyi yerdən qalxaraq mətin addımlarla tribuna tərəf gəlir. O, artıq mikrofonun yanındadır. Bir anlıq özünü toplayıb, zalı seyr edir və bizə tanış səs tonu və danışq manerası ilə nitqinə başlayır. Səsin tonu başlanğıcda nisbətən aşağı olsa da tədricən yüksəlir. Səsi əlin hərəkəti müşayiət edir. Artıq biz ümummilli liderin obrazını aktyorun ifasında tanıyıırıq.

Milli Məclisin daha bir əməkdaşı Saqqal Həməzdir (S.Nəcəfov). O satqındır, daim dəyişəndir, vəziyyətə uyğunlaşandır. O, kimin hakimiyyətdə olmağından asılı olmayaraq, ancaq vətənpəşar qazanmağı düşünür. Bu qorxaq tipinin ifasını aktyor xarici təsvirdə yastı yerışı və hərəkəti, gözlərini qırpa-qırpayı baxıb kəkələyən danışığı ilə yaradır. Belələri həmişə qorxulu olurlar. Aktyorun ifası maraqlı və baxımlıdır. Milli Məclisin sədr əvəzi (N.Səfərəliyev) obrazı da aktyorun ifasında maraqlı və inandırıcıdır. O da xanım sədr kimi vəziyyətdən baş çıxara bilmir. Aktyor ifanı dəqiqliklə çatdırmağa çalışır və buna nail olur. Milli Məclisin daha bir obrazı sədrin müavini (M.Rzayev) obrazıdır. O da çəşqindir. Ümumiyyətlə, belə çəşqinliq o dövrtin siyasətçilərinə xas olan keyfiyyət idi. O da bir çoxları kimi H.Əliyev dövrtünün keçib getdiyini və bir daha təkrar olunmayacağı düşünür. Aktyor vəziyyəti doğru-dürüst çatdırmağa cəhd edir və buna nail olur. Milli Məclis sədrinin köməkçisi (E.Heydərova) obrazı bir növ sədrlə əməkdaşlar və deputatlar arasında əlaqələndiricidir. O, həm əlaqə yaradır, həm də yaranmış vəziyyətə

uyğun olaraq əhval-ruhiyyəsini dəyişir. Milli Məclisin əməkdaşlarından başqa tamaşada diqqəti cəlb edən xalqın seçdiyi deputatlardır. Bu deputatları fərqləndirən cəhətlər az olsa da, ümumi cəhətləri xeylidir. Onların əksəriyyəti Heydər Əliyev fenomeninə inanmır. I deputat V.Kərimov Xalqın sevimli şairidir. Obraz aktyorun ifasında maraqlı və baxımlıdır. O, şairdir, şeir, sənət adanıdır. Vaxtı ilə Heydər Əliyev ona və onun kimilərə həmişə qayğı və diqqətlə yanaşıb. Ona görə də şair ümummilli liderin yaxşılıqlarını unutmur. Onun siyasət aləmində inandığı yeganə şəxsiyyət Heydər Əliyevdir. İfa baxımlı, inandırıcı və tanınandır. Daha bir deputat (M.Rzayev) o dövrtün asanlıqla tanınan siyasətçi obrazıdır. O da başqaları kimi çəşqindir. İfa maraqlıdır, baxımlılığı ilə diqqəti cəlb edir. II deputat (N.Rüstəmov) hansı halda, hansı vəziyyətdə necə hərəkət etməyi əvvəlcədən hesablayandır. O çıxırır, bağırır, lazım gələndə isə susmağa üstünlük verir. Bu ifa da ümumi ansambldan ayrılmır. Daha bir deputat obrazı (P.Gülməmmədov) maraqla baxılır. Bu obraz ümumi ansamblda seçilir və diqqəti cəlb edir. Dörd qadın deputat obrazları da diqqəti cəlb edir. T.Abdullayeva, N.Niftəliyeva, Y.Lalayeva, E.Əliyeva müxtəlif tipli qadın deputat obrazları yaradırlar. Obrazlardan hər biri maraqlıdır və inandırıcıdır.

Lakin bu tamaşa rejissor tərəfindən Heydər Əliyev obrazı üzərində qurulub. Burada deputatlar ayrı-ayrı fərdlər olsalar da, əslində ümumiləşdirilmiş obrazlardır. Kütlə bir görüm bucağı, deputat qrupu və Milli Məclis başqa görüm bucağıdır. Deməli, bir tərəfdə kütlə, o biri tərəfdə Milli Məclis, III tərəfdə isə ümummilli liderdir. Tamaşa titanik qüvvələrin mübarizəsidir. Hər xalqın, hər millətin bir xilaskarıdır.

Bizim xalqın, bizim millətin xilaskarlıq missiyası isə Heydər Əliyevin üzərinə düşüb. Məhz bu səbəbdən Heydər Əliyev ümummilli lider adına layiq görüldü.

Bütövlükdə, A.Babayevin "Xilaskar" tamaşası C.Cabbarlı adına İrəvan Dövlət Azərbaycan Dram Teatrının uğurlu işi kimi qiymətləndirilməlidir

● Çingiz Ələsgərli,
teatrşünas